

Дата: 31.03.2023

Група 13

Урок № 23

Тема: Японія і Китай

Мета: розглянути становище країн у міжвоєнний період

Опрацюйте конспект уроку та виконайте тести

Хід уроку

1. Японія у міжвоєнний період

«Хризантема і меч», говорячи про менталітет означає поєднання душі художника і воїна.

На початку ХХ ст. Японія прагнула утвердитися в азійському просторі. Беручи участь у Першій світовій війні (вступ у 1914 р.) на боці Антанти Японія прагнула розширити зони свого впливу в Китаї, Далекому Сході та отримати німецькі володіння у Тихому океані. Власне щодо Китаю та Тихого океану тут японці досягли частково своєї мети. Однак за підсумками Вашингтонської мирної конференції (1921-1922 рр.) було проголошено політику «відкритих дверей» (рівних можливостей для усіх країн у Китаї).

Наслідки Першої світової війни для Японії

- обсяг національного продукту зріс у 5 разів
- зовнішня торгівля завойовувала усе нові ринки в Азії
- згідно з Версальським договором до Японії відійшли колишні німецькі володіння в Китаї і на Тихому океані.
- однак Вашингтонська конференція змусила Японію відмовитися від претензій на Китай і вивести її війська з китайської території.
- 1918 р. Японія, висадивши свої війська у Владивостоці, взяла участь в інтервенції проти Радянської Росії. Вона окупувала Приморський край і надала допомогу Колчаку і уряду отамана Семенова.
- після невдач Японія змушена була в 1922 р. вивести свої війська з Приморського краю.

Соціально-економічний стан країни

Серпень 1918 р. в Японії відбулися стихійні повстання проти зростання цін на рис – «рисові бунти» (10 млн. протестувальників).

У 1920-1921 рр. Японію охопила економічна криза, яка ускладнювалась залежністю країни від зовнішніх ринків.

Загострив становище і землетрус у Токіо 1923 р.

Зовнішня політика

Як США, так і Велика Британія не зацікавлені у зміцненні позицій Японії в Азії. Однак визнають, що співпрацювати з нею потрібно. Тому Японію визнають учасницею Вашингтонської мирної конференції. Одразу 3-ма договорами (договір чотирьох, п'яти, дев'яти) Японію зрівнюють із потужними державами, але водночас обмежують її вплив у Азії, зокрема у Китаї і зменшують флот. Таке рішення було сприйняте політичною елітою як образа.

Політичний розвиток Японії

У політичному житті Японії переважають мілітаризм і експансіонізм. Однак, відбувається боротьба між демократичним та військовим рухом у якому останній

бере гору. При владі у Японії майже увесь міжвоєнний період були військові уряди.

1927 р. до влади прийшов кабінет генерала Танаки.

Меморандум Танаки

Це таємне звернення прем'єр-міністра Японії Танаки до імператора Сьова з планом завоювання Китаю, а потім і цілої Азії. Складене 1927 року. 1929 року текст меморандуму був оприлюднений в американській і китайській пресі. Після Другої світової війни меморандум вважався важливим доказом наявності агресивних планів Японської імперії щодо Китаю. Проте більшість сучасних істориків сумнівається в автентичності документу, вважаючи його провокацією американських і китайських спецслужб.

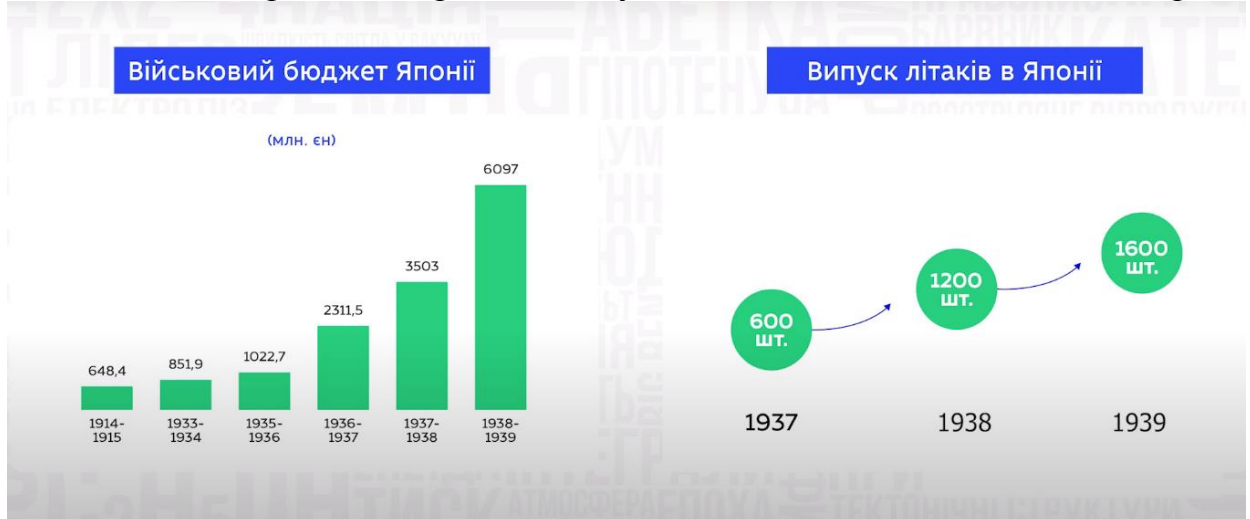
Для того, щоб завоювати світ у першу чергу потрібно завоювати Китай. Для реалізації таких масштабних планів Японія перейшла до нарощування військової могутності. Країна стає на рейки **мілітаризації**.

Великі підприємства отримують замовлення на виготовлення техніки, зброї, боєприпасів, одягу тощо.

Встановлюється контроль над економікою.

Школярів змалечку виховують у дусі зверхності над іншими народами.

Найбільших обертів мілітаризація набуває під час світової економічної кризи.

Із 1914 по 1939 рр. військовий бюджет Японії зріс майже у 10 разів. А випуск літаків тільки за 2 роки до Другої світової війни збільшився у 2,5 рази.

Внутрішній розвиток Японії залежить від планів влади на світове панування.

На початок ХХ ст. єдиною колонією Японії в Азії є Корея (підкорили у 1910 р.). Але Корея мала не багато ресурсів, тож її цінність як колонії не була значною.

Китай стає першою ціллю Японської агресії. Китай – це джерело сировини та великий ринок збуту. Після Сінхайської революції північна частина – Маньчжурія не контролювалася китайським урядом. За домовленістю із Росією цей регіон вже перебував під впливом Японії. **1931 р.** – окупація Маньчжурії Японією та проголошення у **1932 р.** маріонеткової д-ви **Маньчжоу-Го**. Після зречення екс-імператора Китаю Пу І садять на престол **Маньчжоу-Го**.

У цей період на європейському континенті – диктаторські режими. Японію розглядали як союзника.

25 листопада 1936 року – підписання Антиконтинентального пакту з Німеччиною та Італією (що по суті підтвердив військовий союз).

7 липня 1937 р. – 9 вересня 1945 р. – війна між Японією та Китаєм.

2. Китай у міжвоєнний період

Ще на початку XIX століття Китай перетворюється на плацдарм боротьби інтересів великих європейських країн, США та Японії. Їх цікавив ринок збуту. Ще із середини XVIII століття Британська Ост-Індійська компанія починає підкорювати Індію, витрачаючи значні фінанси для подальшого просування. Але грошей бракує. Аби заробити срібло, потрібно кудись збувати тканини, прянощі тощо. Куди везти? Поряд Китай, але закритий для зовнішньої торгівлі. Виходом став контрабандний продаж опію в Китай. (опій вирощували в Індії і всі кошти осідали в Ост-Індійській компанії). Наслідок цих дій стали опіумні війни в Китаї. Це була перша колоніальна війна не за територію, а за «відкриття» країни та ринку для іноземного капіталу. Опіумні війни вдарили по авторитету імператорської династії Цін.

Китай стає напівколонією західноєвропейських країн, США та Японії. Це викликало обурення у населення Китаю. Спалахує повстання проти економічного та політичного впливу іноземців. Повстання, яке тривало майже 2 роки, придушили коаліційні сили європейських країн, Японії та США, до яких долучилися й імператорські китайські війська. Повстання завершилося мирним договором між коаліцією та Китаєм. Країна потрапила у ще більшу залежність і була поділена на сфери впливу між європейськими країнами, США та Японією. Фактично країну розірвали на клаптики. Криза поглиблювалася.

У **1911 році** вибухає **Сіньхайська революція**, метою якої стає відродження величчя Китаю та боротьба з іноземною експансією. Монархія повалена. Китай стає республікою. Очолює її лікар Сунь Ятсен, але бореться за владу із генералом Юань Шикаєм. За рік Сунь Ятсен створює Національну партію, китайською - “Гоміньдан”, трьома стовпами якої були: **націоналізм, народовладдя і справедливість**. Поки Сунь Ятсен і Юань Шикай змагаються між собою, у **1916 р.** владу в провінціях перебирають місцеві військові правителі та угруповання.

На європейських теренах у цей час вирує Перша світова. У ній Китай брав формальну участь на боці Антанти. Хоча країна вступила до війни, але китайські солдати так і не були відправлені до жодного з театрів воєнних дій.

Китай вступив до війни з умовою в разі перемоги повернути колонізований Німеччиною півострів Шаньдун. Але вже у 1914 р. цю територію захопила Японія. Попри вимоги Китаю, за рішенням Паризької мирної конференції Шаньдун залишили Японії.

Це рішення збунтувало суспільство Китаю і країною розгортається національно-визвольний рух, який увійшов до історії як **«Рух 4 травня»**. Демонстрації студентів **4 травня 1919 р.** переросли у справжню революцію. Уряд Китаю був змушений відмовитися підписувати Версальський мирний договір. «Рух 4 травня» став стартом каталізатором до незалежності Китаю.

Китай після війни – в повному безладі. Потрібен був лідер, який підштовхне країну до об'єднання. Ним став Сунь Ятсен. У квітні **1921 р.** він захоплює владу на півдні Китаю. У місті Гуанчжоу лідера “Гоміньдану” обирають **надзвичайним Президентом Китайської республіки**. А північ Китаю, тим часом, із центром у Шанхаї, захоплена угрупованням за підтримки США і Великої Британії.

У **1921 році** в Китаї була створена **комуністична партія**.

Сунь Ятсен прагнув територіальної єдності Китаю, тому хотів зміцнити армію для силового об'єднання. Для цього він шукав шляхи співпраці з Комінтерном.

У **1923 р.** Сунь Ятсену вдалося піти на зближення з Радянським Союзом і переконати керівництво країни співпрацювати. Поступово розпочинається реорганізація Гоміньдану. Комуністів заохочують долучатися до партії. А Радянський Союз бере на себе зобов'язання прислати військових радників і організувати на острові Вампу школу для офіцерів. Гоміньдан і Компартія об'єднуються в єдиний фронт з метою досягнення територіальної цілісності Китаю. Та «батькові нації» не судилося цього побачити. У **березні 1925 р.** Сунь Ятсен помирає.

По смерті лідера Гоміньдану до влади за рік приходять маршал національно-революційної армії **Чан Кайши**. Водночас назріває криза відносин між Гоміньданом і комуністичною партією.

Навесні **1925 р.** в Шанхаї виникає антизахідний «**Рух 30 травня**», який переростає в національно-визвольну революцію. Наріжним каменем революції є ідея **об'єднання Китаю під владою Гоміньдану**. У липні **1926 р.** розпочинається **військова операція «Північний похід»**. Спланована радянськими військовими й успішно реалізована єдиним фронтом, вона принесла світове визнання Чан Кайши. Як результат – **Північ і Південь Китаю стали єдиною державою**. Щоправда, Маньчжурія – найбагатша за ресурсами територія Китаю – залишається під впливом Японії.

Чан Кайши одразу після перемоги революції розриває відносини з комуністами й розвалює єдиний фронт, розпочавши переслідування комуністів, репресії та вигнання радянських військових із країни.

Так протиріччя між Гоміньданом і Комуністичною партією Китаю переростають у Громадянську війну тривалістю в двадцять років.

Тільки після зради Чан Кайши для комуністів стає очевидним, що потрібно збирати сили для боротьби. Настає політичний триумф лідера комуністів – Мао Цзедун. Він заручається підтримкою селянства і у **вересні 1927 р.** організовує **повстання «Осіннього врожаю»**. Повстання жорстоко придушують війська Чан Кайши, але селянство продовжує підтримувати Мао. **«Хто завоює селян - той завоює Китай»**.

Комуністи групуються у провінції Цзянсі, де в листопаді **1931 р.** **проголошують Китайську Радянську Республіку**. Керівником новоствореної держави стає **Мао Цзедун**.

У той час гоміньданівські сили не втрачають надії повністю знищити комуністів. Переважаюча армія Чан Кайші у **жовтні 1934 р.** здійснює спробу взяти військові сили Мао Цзедуну у петлю. Проте останній приймає рішення йти у «Великий похід» на північ Китаю, але невдало. Здавалося, кінець Мао й комуністів зовсім близько. Але неочікувано їм допомагає міжнародна ситуація. Японія починає перший етап реалізації «меморандуму Танаки» - у 1931-му році захоплює Маньчжурію, а у 1937 році розгортає повномасштабну війну з Китаєм. Китайські історики стверджують, що початком Другої світової можна вважати не напад Німеччини на Польщу 1939-го року, а напад Японії на Китай у 1931-му або 37-му роках. Адже Китай утримав Японію від більш активних дій проти Радянського Союзу і США.

Становище гоміньданівської влади у війні з Японією було катастрофічним.

У 1937 р. – комуністи та гоміньданівці укладають угоду про співпрацю, аби відстояти Китай у боротьбі з зовнішнім агресором. Однак єдності так і не досягли. Збройні сутички між комуністами й гоміньданівцями тривають, а Китай уже майже захоплений Японією.

Отже, становище Китаю міжвоєнного періоду характеризує складна внутрішня криза, яка переросла у Громадянську війну, та зовнішній конфлікт з Японією.

Питання для самоконтролю:

1. Якими були наслідки Першої світової війни для Японії та Китаю?
2. Як можна охарактеризувати зовнішню політику Японії?
3. Що таке Анतिकомінтернівський пакт? У якому році був підписаний ?
4. Що визначив меморандум Танаки?
5. Яким було становище Китаю у міжвоєнний період? Охарактеризуйте.
6. У якому році в Китаї виникає комуністична партія? Хто був її лідером?

Урок № 24

Тема: Індія

Мета: розглянути Індію у міжвоєнний період

Хід уроку

Індія у міжвоєнний період

Ресурси, які має Індія, завжди цікавили провідні країни світу. У середині XVII ст. мрію отримати Індію як колонію, аби качати звідти ресурси, змогла здійснити Британська імперія.

Боротьба за звільнення Індії від британської окупації тривала майже століття – з 1857 по 1947 рік. Хоча англійців в Індії було не так і багато – на початку 30-х рр. XX ст., приміром, лише сто тисяч, вони безпосередньо правили половиною Індійського півострова, і ще половину – контролювали через призначених місцевих «босів».

Британці чимало інвестували в розвиток Індії – звісно, з власних міркувань. Так, ще в дев'ятнадцятому столітті побудували четверту за розміром у світі залізницю. Але то для того, щоби зручніше було вивозити з Індії корисні копалини. Будувалися й порти, дороги, зрошувальні системи, працював телеграф. Як би там не було, на початку 20 століття усе більше індійців виступають за незалежність.

У 1905 р. за принципом «розділяй і володарюй» та за релігійною ознакою було поділено на дві частини Бенгалію – найрозвиненіший регіон Індії. В одній частині опинилися переважно мусульмани, в іншій – індуїсти. Як для перших, так і для других принциповим моментом була боротьба з британським режимом, а не отримання національно-релігійних округів.

Обурення обох громад вилилося у спільні заворушення проти британців. Тому у 1911 році Бенгалію об'єднують знову. Протести проти розділу Бенгалії поступово переросли в системний опір британській владі.

Під час Першої світової, на відміну від Китаю, Індія була активно долучена

до бойових дій по всьому світу. У війні взяли участь майже півтора мільйона індійців. Вони воювали і на Західному фронті, і у Східній Африці, і на Близькому Сході. Країна зазнала і людських втрат, і матеріальних.

По завершенні Першої світової на визнання внеску Індії у перемогу Британія іде на компроміс і **впроваджує спільне керування країною**. Але **діархія**, як це назвали, вже за кілька тижнів завершилася розстрілом британцями мирної демонстрації. Загибель жінок і дітей поставила крапку у спробах знайти компроміс. Якщо раніше різні течії пропонували різні варіанти – від самоуправління до незалежності, то тепер усі вони об'єдналися задля повалення панування британців.

На політичну діяльність повоєнного часу величезний вплив справив так званий бенгальський ренесанс – розквіт бенгальської культури, який припав на другу половину XIX – початок XX ст. У цей період культурне та громадське життя в Індії вирувало. Поети та філософи, вчителі та науковці, художники та музиканти створили потужне підґрунтя для формування світогляду, мабуть, однієї з найвизначніших постатей XX століття – Могандаса Ганді, якого називали Магатмою, що перекладається як «Велика душа». Його концепція **«сатьяграха»**, **«неспротиву злу насильством»** лягає в основу стратегії **Індійського Національного Конгресу**, або **ІНК** - найстарішої партії Індії, лідером якої він стає. Ганді та його соратники пропонували боротися з метрополією мирними методами: *влаштували мирні протести, акти громадянської непокорі*.

Розпочинається остання фаза національно-визвольної боротьби індійського народу. Ганді з прибічниками організовують акти громадянської непокорі. **Перша така кампанія розпочалася 6 квітня 1919 року** і стала реакцією на закон про переслідування критиків влади, так званий **«Закон Роулетта»**. Колоніальна влада відповідає насиллям, розстрілявши понад тисячу неозброєних мітингувальників у Пенджабі.

Восени **1920 р.** ІНК розриває співпрацю з британським урядом і ухвалює план **«прогресивного ненасильницького неспівробітництва»**, в основі якого лежить концепт Ганді.

Цього ж року **ІНК об'єднується з Мусульманською лігою**, яка відстоює інтереси мусульманського населення Індії. Разом вони створюють єдиний **антибританський блок**. Демонстрації та бойкоти тривали. Індійському національному конгресу важливо було тримати баланс, аби індійці не відповіли на насилля британців ще більшим насиллям.

Новий підйом антиколоніального руху в Індії припав на світову економічну кризу. Цьому етапу уже притаманні чіткіші вимоги щодо здобуття незалежності Індією та впровадження Конституції. **Друга кампанія непокорі** почалася у **1930 р.** Основною подією кампанії став **«соляний похід»** Ганді. Це був демонстративний акт порушення монополії британців на виробництво та продаж солі. Через обмеження у видобуванні вона була страшенно дорогою. Ганді з **12 березня по 5 квітня 1930 р.** разом зі своїми прибічниками пройшов пішки майже **400 км** до узбережжя Аравійського моря. Там він почав випарювати сіль, закликаючи усіх зробити так само, не сплачуючи податки. Ганді взяв у руку соляний бруд і мовив: **«Цим я зруйную фундамент Британської імперії»**. До лідера Індійського Національного Конгресу приєдналися близько 100 тис. індійців. Британці, звісно, визнали акцію незаконною і заарештували Ганді та ще 60 тис. учасників походу. Як реакція на це, подекуди виникають повстання, але армія

відмовляється стріляти. Це стало першою звісткою, що ненасильницькі акції починають давати результат.

Майже за рік Індійський Національний Конгрес та віце-король Індії укладають угоду, за якою британці зобов'язуються припинити репресії проти індійців і звільнити заарештованих учасників «соляного походу».

Далі були тривалі перемовини з британцями. У 1935 р. парламент запускає програму реформ і нав'язує Індії «рабську» конституцію, що передбачала перетворення країни на федерацію провінцій, влада у яких все одно належить англійській короні. У зовнішній політиці Індія залежала від своєї метрополії. Однак Ганді намагався якимось чином вплинути на міжнародну ситуацію і навіть написав 2 листи Гітлеру.

У національно-визвольному русі в Індії, який переживав піднесення у 1918 – 1922-х рр., сформувалася нова «сила», яка допомагала здобувати свободу, – ненасильницький спротив. Кампанії громадянської непокори на чолі з Магатмою Ганді хоч і не досягли головної мети – здобуття незалежності Індії. Однак суттєво підірвали авторитет Британії у світі. Недаремно Ганді називали «босоногим переможцем імперії». І вони таки мусили йти на поступки, бо в очах прогресивного світу Магатма був жертвою, а британці – колонізаторами. Також Ганді вдалося об'єднати поділене кастовими та релігійними традиціями суспільство Індії задля досягнення вищої мети – здобуття незалежності країни. Акції громадянської непокори стали початком масштабного руху за незалежність, який завершиться перемогою після Другої світової війни.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть ім'я лідера індійського національно-визвольного руху в 20–30-ті рр.
2. Назвіть провідну політичну партію Індії.
3. Що Вам відомо про «соляний похід»?
4. Як проходила перша кампанія громадянської непокори?
5. Поясніть значення понять: «Гоміндан», «сатьяграха».

Домашнє завдання:

ПІДРУЧНИК: Щупак І.Я. Всесвітня історія (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти/ І.Я. Щупак. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 208с.

1. Опрацювати §20, § 21 та § 22 підручника
2. Законспектуйте матеріал уроку № 23 та 24
3. Виконайте самостійну роботу

Самостійна робота

1. Японія уклала Анतिकомінтернівський пакт з Німеччиною та Італією у
 - a) 1930 р.;
 - b) 1936 р.;
 - c) 1939 р.;
 - d) 1941 р.

2. Проти якої країни Японія почала війну у 1937 році?

- a) США;
- b) Корея;
- c) Китай;
- d) СРСР.

3. Виберіть дві правильні відповіді.

Мілітаризація Японії - це:

- a) нарощування військових потужностей країни;
- b) переорієнтація економіки на військові потреби;
- c) стратегія подолання економічної кризи;
- d) політика стримування зовнішнього ворога.

4. Ідея «Великої Японії» - це:

- a) план протистояння СРСР;
- b) стратегія протистояння США;
- c) стратегія подолання голоду;
- d) план встановлення світового панування.

5. На цій світлині зображено генерала Японії, який прийшов до влади у 1927 році і запропонував план встановлення світового панування:

- a) Танака;
- b) Мао Цзи;
- c) Муцухіто;
- d) Ден Сяопін.

6. Хто створив партію Гоміньдан у Китаї?

- a) Мао Цзедун;
- b) Чан Кайши;
- c) Сунь Ятсен;
- d) Юань Шикай.

7. Хто очолював Комуністичну партію Китаю?
- Мао Цзедун;
 - Чан Кайши;
 - Сунь Ятсен;
 - Юань Шикай.
8. Вкажіть причини слабкості Китаю перед початком японської агресії. Визначте 2 правильні відповіді:
- високий рівень смертності населення;
 - не модернізована та слабо підготовлена армія;
 - політична нестабільність, викликана Громадянською війною;
 - страйковий рух в країні.
9. Укажіть назву півострова, який Китай змушений віддати Японії за рішенням Паризької мирної конференції:
- Коулун;
 - Ляодунський;
 - Макао;
 - Шаньдун.
10. Причиною підписання угоди про співпрацю між Гоміньданом і Комуністичною партією Китаю у 1937 році стала:
- агресія Японії проти Китаю;
 - завершення громадянської війни;
 - економічна криза в країні;
 - всі варіанти вірні.
11. Сат'яграха - це:
- ненасильницький спротив;
 - план військової операції;
 - військова доктрина;
 - нейтралітет.
 - без відповіді
12. Скільки кампаній громадянської непокорності відбулося в Індії до 1930 року?
- 3;
 - 4;
 - 1;
 - 2.

**Виконані завдання надсилати
на електронну пошту: natasha_poltavets@ukr.net**